

De aanleiding tot dit thema is het boek van Hans Joas, De macht van het Heilige, dat we in het voorjaar met een groep LSE-ers hebben besproken. Ik geef geen samenvatting van dit boek, te dik, maar zal wat mediteren over het thema. Monique heeft voor het bloemstuk zich laten inspireren door de tekst in Ezechiël 41:4. Daarom zit ook een klein stukje meetlint in het bloemstuk....

Twee openingsteksten:

Genesis 2:3 'God zegende de zevende dag en verklaarde die heilig'

Ezechiël 41:4 'Dit is het allerheiligste' (over de tempel)

Lezingen:

Jesaja 6:1-8

In het sterfjaar van koning Uzzia zag ik de Eeuwige, gezeten op een hoogverheven troon. De zoom van zijn mantel vulde de hele tempel. Boven hem stonden serafs. Elk van hen had zes vleugels, twee om het gezicht en twee om het onderlichaam te bedekken, en twee om mee te vliegen. Zij riepen elkaar toe: 'Heilig, heilig, heilig is de Heer van de hemelse machten. Heel de aarde is vervuld van zijn majesteit.' Door het luide roepen schudden de deurpinnen in de dorpels, en de tempel vulde zich met rook. Ik schreeuwde het uit: 'Wee mij! Ik moet zwijgen, want ik ben een mens met onreine lippen, en ik leef te midden van een volk dat onreine lippen heeft. En nu heb ik met eigen ogen de koning, de Heer van de hemelse machten, gezien.' Toen nam een van de serafs met een tang een gloeiende kool van het altaar en vloog daarmee op mij af. Hij raakte mijn mond ermee aan en zei: 'Nu zijn je lippen gereinigd. Je schuld is geweken, je zonden zijn tenietgedaan.' Daarop hoorde ik de stem van de Eeuwige zeggen: 'Wie zal ik sturen? Wie kan namens ons gaan?' Ik antwoordde: 'Hier ben ik, stuur mij.'

Johannes 17:17-19

Heilig hen door uw waarheid. Uw woord is waarheid. Ik zend hen naar de wereld, zoals U mij naar de wereld hebt gezonden. Ik heb mij geheiligd omwille van hen, zo zullen ook zij door de waarheid geheiligd zijn."

Overweging

Hebben we nog besef van het Heilige of is dat verdwenen in de westerse cultuur? Vanouds werd iets heilig genoemd als het in zekere zin anders is dan het alledaagse of het gewone. Bijzondere verschijnselen in de natuur en bijzondere personen kregen zo in de oudheid het aureool van heiligheid en ontzag. Die ontzag kunnen we zelf nog voelen in de bergen. Bergen zijn ook vanouds de woonplaats van goden. Ze hebben een soms huiveringwekkende aantrekkelijkheid. Ook stormen en onweer zijn vanouds met goden in verband gebracht, omdat stormen en onweer huiveringwekkend en fascinerend zijn. Wat je bang maakt trekt je ook aan. Griezelen is altijd spannend. Het demonische en het heilige kunnen heel dicht bij elkaar liggen. In de naam van de waarheid of gerechtigheid kan je over lijken gaan.

Het viel me onlangs op, dat de eerste keer dat in de bijbel iets heilig wordt genoemd de zevende dag is. God heiligde de zevende dag als sabbat, een dag van rust en respect. Een dag anders dan de andere dagen. Maar het heilige van de sabbat heeft soms het karakter van een taboe gekregen, zodat je een zondaar bent als je toch werk doet. Heilige dagen kom je in alle godsdiensten tegen. Ze zijn apart gezet van het gewone alledaagse. Tegenwoordig lijken alle dagen op elkaar. Wat is er nog

apart of anders? Vakanties! Vakanties zijn als het ware heilig geworden. Dan moet je er op uit; dan moet je iets anders beleven. Daar mag je niet aan komen.

In het visioen van Ezechiël is de tempel heilig. Gebouwen kunnen dus ook heilig zijn, omdat ze anders zijn dan andere gebouwen. Maar kennen we die schroom en eerbied nog als we een religieus gebouw ingaan? Verstandelijk wel, maar gevoelsmatig? Soms gaan we fluisteren in een religieus gebouw. Daarin proef je nog een zeker respect.

Volgens Karen Armstrong¹ kan je heilig ook vertalen met 'anders'. Als we zingen 'heilig, heilig, heilig' kan je ook zingen 'anders, anders, anders'. Dan bedoelen we natuurlijk niet Hans Anders. Als we iets heilig noemen, dan is dat omdat het anders is, apart staat, maar niet per se beter of slechter is. Het gaat bij heilig niet per se over moraal. Het Hebreeuwse woord kadosj beklemtoont vooral het anders zijn van God, het zedelijke speelt geen rol. Toch lees ik liever heilig dan anders, want in het woord heilig zit ook respect of eerbied. Je kan moeilijk spreken over de macht van anders, maar wel over de macht van het heilige.

In het roepingsvisioen van Jesaja is God heilig, huiveringwekkend heilig, totaal anders. Jesaja voelt zich klein en onrein. Met een gloeiende kool worden zijn lippen door een engel gereinigd en zijn schuld uitgewist. Dit visioen is beroemd. Het tekent een nieuw beeld van het Goddelijke. Van oorsprong waren goden en mensen veel meer met elkaar verbonden, maar vanaf de 8^e eeuw voor onze jaartelling komen goden steeds verder van de mensen af te staan en worden ze bovenmenselijk. Ze gaan in bergen wonen of in een onbereikbare hemel. Tempels worden op bergen of heuvels gebouwd, nooit in een dal. In het Hindoeïsme worden de verhalen over de goden fascinerend en huiveringwekkend. En vooral onbegrijpelijk. Religie kan je ook nooit helemaal begrijpen.

Maar er gebeurt nog iets. Het Heilige was vanouds amoreel, d.w.z. religie stond los van de moraal. Bij de Grieken zie je nog hoe goden net mensen zijn met hun deugden en ondeugden, maar wel met meer macht. In het Hindoeïsme kan de god Krishna ondeugend zijn en boter jatten. Langzamerhand wordt het Goddelijke steeds meer met rechtvaardigheid en barmhartigheid in verband gebracht. Het goddelijke vertegenwoordigt een ideaal. De heiligen in de RK Kerk vertegenwoordigen ook een ideaal. Daar kan je je aan optrekken of innerlijke steun bij vinden.

Het ideaal houdt jou ook bij de les.

In zijn boek 'De macht van het heilige' wijst Joas er op, dat het heilige altijd met ideaalvorming te maken heeft. Idealen verschuiven, dus godsbeelden verschuiven ook. Idealen kunnen je begeistereën en stimuleren, maar ze kunnen je ook in de greep krijgen. Herkent u dat, dat je gevangen raakt in een ideaal? Een ideaal is niet per definitie positief, maar kan ook negatief worden. Het ideaal van 'eigen volk eerst', America first, het nationalisme heeft heel wat oorlogen teweeggebracht. Volksleiders kunnen je inspireren en opzweepen, maar waartoe? Met jongeren heb ik weleens geluisterd naar fragmenten van toespraken van Adolf Hitler en Martin Luther King. Als je de tekst niet verstaat is er heel weinig verschil tussen beide toespraken. Allebei inspirerend en opzweepend. Het ideaal doet je wat. De leider wordt heilig. En volgelingen worden onkritisch. Het geloof in idealen kan je onkritisch maken, zodat je over lijken gaat. Het krijgt macht over je. Het geloof kan je zo in de greep krijgen, dat je onredelijk wordt. Fanatici, ook godsdienst fanatici, hebben idealen, met prachtige visioenen voor de toekomst, maar worden dan wel onkritisch en gevaarlijk. Een heilig ideaal kan dus gevaarlijk worden voor het alledaagse leven. Zo ook het geloof. Dan krijgt het macht over je.

In het evangelie van Johannes zegt Jezus, dat je geheiligd kan worden door de waarheid. Voor Johannes het Woord van God. Het aardige hiervan is, dat bij Johannes iedere gelovige heilig is en niet alleen maar de leider. Elk mens kan heilig worden. Niet de heiligheid van de groep, zoals in het nationalisme of in stamculturen, maar de heiligheid van het individu staat voorop. Dit heeft

bijgedragen tot het idee van mensenrechten. Joas noemt mensenrechten een nieuw ideaal, een nieuw geloof. Helaas worden nog lang niet overal de mensenrechten geëerbiedigd. Maar eeuwenlang had je als individu weinig rechten. Jouw recht was ondergeschikt aan het belang van de groep of de familie. Dat zien we nog bij sommige hindoestaanse en islamitische families, ook in streng reformatorische kring. Maar het nieuwe ideaal is toch de heiligheid van het individu. Jij telt voor God met jouw hebben en houden, wat ook je aard is.

Tenslotte, wat heilig is heeft ook altijd iets irrationeels. Je kan het niet bewijzen. Het blijft een geloof. Ook mensenrechten is een geloof. Ook rechtvaardigheid is een geloof. Ook de vrijheid van meningsuiting is een geloof. En zoals elk geloof kan het uit de bocht vliegen. Niet alles is gezond. Een geloof kan je wel wegen, maar niet narekenen. Het geloof in God kan je wel wegen, maar niet narekenen. Het blijft irrationeel. Wie precies weet hoe het zit, mist de essentie. Wie God opsluit in de hemel, mist de betekenis. Wie God opsluit in zijn eigen innerlijk mist het anders-zijn van God. Als je je wilt toevertrouwen aan God, vertrouw je je toe aan een raadsel. Maar dit raadsel kan jou inspireren, dragen en corrigeren. Dat raadsel maakt God heilig, maar kan ook onszelf heilig maken als we ons eraan toevertrouwen.

Amen.

Slottekst: Volgens Paulus in I Cor.3 zijn we als mensen zelf een tempel van God en wil de Geest van God in ons wonen. Dat maakt ons heilig. Daarom als slotlied: Van grond en vuur zult Gij ons maken.

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeden.nl
info@ekklesialeden.nl